

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1932 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 260 med förslag till lag om anstånd i särskilt fall med gälds betalning dels och väckta motioner om moratorium i vissa fall för jordbrukare.

Genom en den 23 maj 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 260, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g **om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Konungen äge, där det med hänsyn till svår penningkris prövas oundgängligen nödigt för tillgodoseende av allmänt väl, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret medgiva gäldenär det anstånd med gälds betalning, som av omständigheterna påkallas.

Sådant medgivande skall avse viss tid, högst tre månader, med rätt för Konungen att, då synnerliga skäl därtill äro, efter förnyat hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret bevilja förlängning med högst tre månader varje gång.

Medgives anstånd, äge Konungen tillika besluta anstånd med betalning av offentliga avgifter, vilka icke kunna för gäld anses.

Medgivet anstånd må, när förhållandena därtill föranleda, av Konungen återkallas.

2 §.

Medgivande av anstånd med gälds betalning må även innefatta förbud för gäldenär att fullgöra betalning å tid, varunder anståndet gäller.

3 §.

Konungen äge utfärda de föreskrifter, som i följd av medgivande av anstånd må anses nödiga dels rörande gäldenärs skyldighet att betala ränta å gäld, med vars betalning anstånd gäller, dels rörande inskränkningar i borgenärs rätt att hos domstol, överexekutor och utmättningsman utsöka sin fordran, att söka att gäldenärs egendom avträdes till konkurs samt att i övrigt göra gällande rättsliga verkningar av dröjsmål i avseende å betalningen, dels ock rörande uppskov med försäljning av utmätt egendom.

4 §.

Växel eller check må under den tid, anstånd gäller, icke uppvisas till betalning eller protesteras för bristande betalning.

5 §.

Är enligt lag eller författning borgenärs rätt beroende därav, att talan anhängiggöres eller annan åtgärd vidtages inom viss tid, och kan i följd av anståndet sådan åtgärd icke företagas, vare borgenärens rätt förvarad, där åtgärden vidtages inom en månad efter hindrets upphörande; dock att i fråga om vad borgenären har att iakttaga för bevarande av växelrätt eller checkrätt skall gälla vad därom särskilt stadgas.

6 §.

Är gäldenär, för vilken anstånd medgives, aktiebolag, äge Konungen, där det prövas nödigt för främjande av syftet med anståndet, förordna, att administratorer, som av Konungens utses, skola under tiden för anståndet i styrelsens ställe omhänderhava förvaltningen av bolagets angelägenheter enligt vad om styrelsen är stadgat; dock vare administratorerna icke skyldiga att vidtaga åtgärd för bolagets trädande i likvidation eller försättande i konkurs.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1932 och gäller till och med den 28 februari 1933.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehåft de inom andra kammaren före propositionens avlämnande väckta, till lagutskott hänvisade motionerna

nr 272 av herr *Herou m. fl.* samt

nr 273 av herr *Edberg.*

I motionen II: 272 hemställes »att riksdagen hos regeringen ville begära lagstiftnings genomförande snarast möjligt — rörande små och medelstora jordbruksfastigheter — om anstånd med betalning av gäld (moratorium) och om förbud för exekutiv försäljning av sådana jordbruksfastigheter».

I motionen II: 273 hemställes, »att riksdagen måtte besluta författningar av det innehåll, att inteckningar, som gravera i jordbruksegendom och för

vilka betalning fordras under innevarande år eller under tiden till den 1 juli 1933, icke må genom något exekutivt förfarande indrivivas eller ägare till jordbruksfastighet försättas i konkurs för skuld enligt in-teckning i jordbruksfastighet eller ränta därå, och att icke heller lån, som upptagits i bank, firma eller hos enskild person mot in-teckning såsom hel eller delvis säkerhet under ovan angivna tid må kunna indrivivas på exekutiv väg samt att därjämte för växellån, för vilka motvärdet använts huvudsakligen till jordbrukets eller dess binäringars främjande eller upprätthållande, generellt moratorium till den 1 juli 1933 beviljas enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t fastställer, varvid kreditkassan av år 1922 bör stödja de fordringsägare, vilka härigenom eventuellt bli lidande, såsom hittills skett, då det gällt industrien, samt att vederbörande utskott måtte utforma för dessa bestämmelsers utfärdande erforderlig författningstext».

I fråga om den närmare motiveringen till lagförslaget och motionärernas yrkanden får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

I gällande lag av den 18 september 1914 angående förordnande om anstånd med betalning av gäld (moratorium) innehållas bestämmelser om rätt för Konungen att, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, för viss tid besluta anstånd med betalning av gäld, om i främmande europeisk stat förordnats om moratorium eller om Sverige befinner sig i krig eller krigsfara. Enligt lagen må under anståndet inbegripas även offentliga avgifter, vilka icke kunna för gäld anses. Vidare meddelas bestämmelser beträffande rätt att utfärda de föreskrifter, som i följd av förordnande om anstånd må anses nödiga dels rörande inskränkningar i borgenärs rätt att hos domstol, överexekutor och utmätningsman utsöka sin fordran, att söka att gäldenärs egendom avträdes till konkurs samt att i övrigt göra gällande rättsliga verkningar av dröjsmål i avseende å betalningen, dels rörande uppskov med försäljning av utmätt eller konkursbo tillhörig egendom, dels ock rörande gäldenärs skyldighet att gälda ränta å gäld, med vars betalning anstånd åtnjutes. Ytterligare stadgas i lagen förbud under anståndstid mot uppvisande av växel till betalning och mot dess protesterande för bristande betalning samt meddelas bestämmelser med avseende å vissa frister.

Lag 18:9
1914.

I proposition nr 198 till innevarande års riksdag med förslag till lag om anstånd i särskilt fall med gälds betalning anförde chefen för justitiedepartementet — efter att ha erinrat om förenämnda bestämmelser i 1914 års lag — bland annat följande:

Lag 14/3
1932.

Även om 1914 års lag på ett i många hänseenden lyckligt sätt lagt grunden för en tillfredsställande moratoriereglering, ligger det i sakens natur, att de förändringar på det ekonomiska området, som inträdde under och efter världskriget, kommit vissa luckor i lagen att framträda. Härmed sammanhänger i viss mån den brist i lagen, som måste anses ligga däri, att den utgår från att moratorieförordnandet skall avse alla gäldenärer eller åtminstone viss grupp av gäldenärer eller, med andra ord, vara vad man plägar kalla generalmoratorium, vare sig det har karaktären av ett mer eller mindre allmänt generalmoratorium eller är begränsat till vissa områden av förpliktelser.

I öppen dag ligger, att en moratorielag för att kunna fylla sin uppgift måste vara fullt avpassad efter de olika behov, som vid en kritisk situation kunna tänkas göra sig gällande. I överensstämmelse med denna uppfattning har jag låtit inom departementet upptaga moratorielagstiftningen i dess helhet till revision. Emellertid torde frågan om specialmoratorium vara av beskaffenhet att böra erhålla sin lösning utan avbidan på slutförandet av nyssnämnda utredning.

Det i anledning härav utarbetade, genom förenämnda proposition nr 198 framlagda förslaget till lag om anstånd i särskilt fall med gälds betalning tillstyrktes av första lagutskottet (utl. nr 29) och antogs av riksdagen (skrivelse nr 78), varefter lagen utfärdades den 14 mars 1932 (S. F. S. nr 45). Denna lag, vilken trädde i kraft genast efter utfärdandet och gäller till den 1 juni 1932, skiljer sig från det genom förevarande proposition nr 260 framlagda lagförslaget endast därutinnan att *dels* de båda i 1 § andra stycket förekommande tiderna satts till en månad i lagen men till tre månader i lagförslaget, *dels* ock bestämmelserna i lagförslagets 6 § sänkades i lagen.

Departements-
chefen.

Då nu förslag framläggas om förlängning — med berörda jämkningar — av lagen den 14 mars 1932 att gälla t. o. m. den 28 februari 1933, anför departementschefen såsom allmän motivering härför, efter att ha erinrat om sitt ovan nämnda uttalande, följande:

Med den igångsatta utredningen avsåg jag att få utrönt, om och i vad mån ändringar i 1914 års moratorielagstiftning kunde anses påkallade med hänsyn ej mindre till den erfarenhet, som vunnits rörande lagstiftningens tillämpning under tidigare år, än även till de förändringar på det ekonomiska området, som sedan dess inträtt. Särskilt syntes det mig angeläget tillse, om framkomna önskemål rörande betalningsanstånd för jordbrukare samt förhindrande av exekutiva auktioner å jordbruksegendomar kunde på lämpligt sätt genom lagstiftningen tillgodoses, därest åtgärder i sådan riktning skulle visa sig ofrånkomliga.

I sitt den 12 april 1932 avgivna betänkande angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditvärigheter (statens off. utredningar 1932:12) har jordbruksutredningen vid prövning av framförda förslag om moratorium eller liknande ingripanden förklarat sig hava kommit till den uppfattningen, att dessa förslags realiserande skulle medföra rubbningar i det ekonomiska samhällslivet av svåröverskådlig art utan att därmed vunnas någon effektiv och varaktig förbättring av vederbörande jordbrukares ekonomiska ställning. Jordbruksutredningen har därför ansett åtgärder av här avsedda slag icke böra tillgripas samt i denna del endast framlagt förslag om visst skydd för gäldenär mot utmätning och konkursansökan under tid, då försök att åvägabringa underhandsackord för gäldenären under medverkan från det allmännas sida påginge. Vid anmälan i statsrådet den 13 maj 1932 av jordbruksutredningens betänkande har chefen för jordbruksdepartementet framhållit, bland annat, att då det torde ligga i borgenärernas eget intresse att ej motsätta sig erforderligt anstånd, lagstiftningsåtgärder i sistnämnda avseende icke syntes för närvarande böra ifrågasättas.

Vid nu angivet förhållande och då ej heller eljest något mera trängande behov av ändring i 1914 års moratorielagstiftning visat sig föreligga synes mig för närvarande ej annan åtgärd påkallad än att lagstiftningen om specialmoratorium beredes förlängd giltighet. Ehuru dylikt moratorium icke vidare läser kunna ifrågakomma för dem, som erhållit sådant för tiden till och med denna

månads utgång, torde dock förhållandena vara sådana, att möjlighet alltjämt bör hållas öppen för medgivande av specialmoratorium, där sådant skulle prövas oundgängligen nödigt för tillgodoseende av allmänt väl.

Det av departementschefen avsedda uttalandet av jordbruksutredningen angående moratorium för jordbrukare är i dess helhet av följande lydelse: *Jordbruks-
utredningen.*

I syfte att bringa jordbrukarna lindring i deras kreditsvårigheter hava förslag framställts bl. a. rörande införande av betalningsanstånd (moratorium) för jordbrukare under viss tid ävensom förhindrande av exekutiv försäljning av jordbruksegendomar. Vidare har ifrågasatts, att jordbruk, som kommit på obestånd, skulle ställas under offentlig förvaltning med rätt för ägaren att kvarbliva som brukare. Jordbruksutredningen har vid omprövningen av berörda förslag kommit till den uppfattningen, att deras realiserande skulle medföra rubbningar i det ekonomiska samhällslivet av svåröverskådlig art utan att därmed vunnas någon effektiv och varaktig förbättring av vederbörande jordbrukares ekonomiska ställning. Förhållandet torde nämligen vara, att åtgärder av förevarande art icke kunna vidtagas, åtminstone annat än för mycket kort tid, utan att samtidigt garanti under en eller annan form lämnas mot förluster och betalningssvårigheter, som kunde uppstå för fordringsägare vid dylikt intrång i deras rätt gentemot gäldenärerna. Att stora svårigheter skulle möta vid den praktiska tillämpningen av en sådan garanti, torde ligga i öppen dag. Vidare torde vara klart, att ifrågavarande undantagsbestämmelser icke skulle kunna givas en giltighetstid av sådan utsträckning, att den som regel kunde bereda vederbörande jordbrukare tillräckligt rådrum för en mera väsentlig förbättring av deras ekonomi. Framhållas bör även, att ett moratorium, även om detsamma inskränktes till sådana jordbrukare, som befunnas därav vara i särskilt behov, med all sannolikhet skulle öka jordbrukets kredit-svårigheter, i det kreditinrättningarnas förtroende till jordbrukarna såsom låntagare skulle minskas med åtföljande avstängning av dessa från kredit i större eller mindre utsträckning. Jordbruksutredningen anser därför, att åtgärder av här avsedda slag icke böra tillgripas i isolerad form. Annorlunda ställer sig saken, i den mån en kortare tids skydd mot exekutiva åtgärder erfordras för genomförande av andra, på längre sikt ställda hjälpåtgärder, en fråga vartill jordbruksutredningen senare återkommer.

Såsom skäl för att den tid, för vilken anstånd varje gång må meddelas, i det nu framlagda lagförslaget om specialmoratorium bestämts till högst tre månader i stället för, såsom enligt gällande lag, högst en månad (1 § andra stycket) anför departementschefen, att ett av huvudsyftena med moratorium vore att bereda ett företag, som befunde sig i svårigheter, rådrum för att genom förhandlingar med borgenärerna eller på annat sätt trygga företagets fortbestånd samt att detta syfte syntes kunna bättre nås genom en från början något rikligare tillmätt anståndstid än den nu gällande lag medgäve.

Den nya bestämmelsen i 6 § motiveras av departementschefen på följande sätt:

Med hänsyn till de ingripande verkningar i enskildas rättsförhållanden, som ett moratorium innebär, torde det få anses ligga i sakens natur, att den, som erhåller moratorium, skall vara skyldig underkasta sig den tillsyn, som av omständigheterna kan vara påkallad. Sådan tillsyn torde vara erforderlig särskilt i fall, då i samband med medgivande av moratorium inskränkningar göras i gäldenärens rätt att fullgöra honom åvilande betalningsskyldighet (tvångsmoratorium). I överensstämmelse med denna uppfattning har ock Kungl. Maj:t

*Ändring i
1 §.*

*Den nya
6 §.*

förordnat om tillsyn i anledning av hittills medgivna betalningsanstånd. Den sålunda anordnade tillsynen lärer hava väl motsvarat det ändamål, som därmed avsetts. Emellertid torde, om gäldenären är aktiebolag och moratorium finnes erforderligt för att genom förhandlingar med borgenärer eller annorledes söka åstadkomma nödig förutsättning för bolagets fortbestånd, det vara av synnerlig vikt att trygghet skapas för att förvaltningen av bolaget — vartill hör ej endast rörelsens skötsel utan även och icke minst handhavandet av nyssberörda särskilda uppgift — utövas på sådant sätt att syftet med anståndet därigenom främjas. Med hänsyn härtill torde det vara önskvärt, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att förordna administratörer att under anståndstiden omhändervisa förvaltningen av bolagets angelägenheter. Dessa administratörer böra träda i styrelsens ställe samt hava samma rättigheter och skyldigheter som styrelsen. Då administratorernas uppgift framförallt är att söka möjliggöra bolagets fortbestånd, torde dock administratorerna böra befrias från skyldighet att vidtaga åtgärd för bolagets försättande i likvidation eller i konkurs. I enlighet härmed har 6 § av förslaget avfattats.

Lagrådet, som tillstyrkt den i propositionen föreslagna lydelsen av lagen, anför i fråga om 6 §:

På de i remissprotokollet anförda skäl finner även lagrådet det ändamålsenligt och betryggande, att Kungl. Maj:t — på sätt i denna paragraf föreslagits — erhåller befogenhet att, därest anstånd medgivits aktiebolag, förordna administratörer att under anståndstiden i styrelsens ställe omhändervisa förvaltningen av bolagets angelägenheter. Om administratorerna skall gälla vad om styrelsen är stadgat i lag eller bolagsordningen; dock skola administratorerna icke vara skyldiga att vidtaga åtgärd för bolagets trädande i likvidation eller försättande i konkurs. Då administratorerna skola helt representera bolaget i styrelsens ställe, kan sådan åtgärd under denna tid ej heller ankomma på styrelsen. Härav får dock enligt lagrådets mening den slutsatsen icke dragas, att bolagets rörelse må fortsättas utan hänsyn till den skyldighet, som kan uppkomma för bolaget att träda i likvidation eller konkurs. Med förordnandet av administratörer under moratorium är avsett att befördra strävanden att genom förhandlingar med borgenärer eller annorledes skapa nödiga förutsättningar för bolagets fortbestånd. När emellertid administratorerna finna, att av lagen krävda förutsättningar för rörelsens fortsatta drivande ej kunna vinnas, böra de anmäla detta förhållande för Kungl. Maj:t, som då torde återkalla anståndet. Och det är av hänsyn till såväl borgenärerna som aktieägarna av vikt, att moratorium ej längre åtnjutes än som för ovannämnda ändamål kan anses oundgängligen nödvändigt. Under betonande av denna sin uppfattning anser sig lagrådet icke böra framställa erinran mot den i förevarande paragraf föreslagna bestämmelsen.

Det bör slutligen påpekas, att sedan moratoriet och därmed förordnandet för administratorerna under ovan angivna förhållanden upphört, skyldighet inträder för styrelsen att vidtaga erforderlig åtgärd för bolagets trädande i likvidation eller försättande i konkurs. Den omständigheten, att under moratoriet administration kommit till stånd, minskar ej heller styrelsens ansvar för vad som dessförinnan företagits eller underlåtits av styrelsen.

Utskottet. Mot det genom propositionen framlagda lagförslaget har utskottet ingen erinran att framställa.

Vidkommande motionerna om allmänt moratorium för jordbrukare eller viss kategori av jordbrukare kan utskottet hänvisa till departementschefens

och jordbruksutredningens ovan (sid. 4 o. f.) intagna uttalanden i frågan. Även utskottet anser, att en sådan lagstiftningsåtgärd skulle medföra rubbningar i det ekonomiska samhällslivet av svåröverskådlig art utan att därmed vunnas någon effektiv och varaktig förbättring av vederbörande jordbrukares ekonomiska ställning. Utskottet vill jämväl erinra därom, att frågan om åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditvärigheter i annat sammanhang är under riksdagens prövning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottets hemställa,

A) att förevarande proposition nr 260 må av riksdagen bifallas;

B) att motionerna II: 272 och 273 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 maj 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Anderson* i Hägelåkra, *Borell, Larsson* i Lerdala, *Schlyter, Bissmark, Julin* och *Branting**;

från andra kammaren: herrar *Björkman, Lindqvist* i Halmstad, *Lindley, Olsson* i Rimforsa, *Hedlund* i Östersund, *Johansson* i Brånalt och *Christenson* samt fröken *Wellin*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Branting* beträffande lagförslaget.
